

Els *Quatre quartets* d'Eliot, traduïts per Aragó

Tenim al davant la reedició de la traducció de *Four Quartets*, de T. S. Eliot, a càrrec de Lluís Maria Aragó. Aquesta obra havia estat publicada l'any 1965 a l'Editorial Daedalus de Palma, dins de la col·lecció «La Sínia». Pep Vila i José Luis Bartolomé, cinquanta-cinc anys després, han estat els encarregats de tirar endavant aquest projecte, com un acte d'homenatge a Lluís Maria Aragó. De moment és una publicació en línia.

Text > MIREIA LLEÓ I BERTRAN, poeta

De l'esmentada traducció, Joan Colomines en feu ressò, l'agost del 1968, a la revista *Serra d'Or*, núm. 107: «Aquesta versió ens permet, majoritàriament, de prendre contacte amb Eliot. La poesia d'Eliot és una

poesia d'experiències, de reflexió sobre la col·lectivitat i lligada a alguns esdeveniments històrics que l'autor creu d'importància per a aquestes reflexions». I afegia: «versió clara, força precisa i més aviat despullada, i en realitat deixo de dir que la gran força

d'aquesta poesia resideix en el llenguatge mateix, al qual Eliot va dedicar moltes hores d'estudi i de reflexió».

Lluís Maria Aragó va néixer a Santa Coloma de Farners l'any 1922 i va morir a Barcelona l'any 1994. Va ser arquitecte i pintor. Interessat per la

>> T. S. Eliot, un escriptor amb un gran pòsit de coneixements. (Foto: ARXIU JOSÉ LUIS BARTOLOMÉ)

literatura, de T. S. Eliot va traduir *Quatre quartets* i *Reunió de família*. Durant la postguerra va formar part del grup Estudi i va col·laborar en la revista clandestina que editava, *Estimats Amics* (1942-1944), amb el pseudònim de *Salvador Llac*. Segons Vila, actualitzar el text d'Aragó ha consistit a respectar al màxim l'original i corregir errors mecànics, majúscules, minúscules i accentuació. Així mateix, Pep Vila ens descriu la xarxa de casualitats i coneguts fins a poder arribar a contactar amb familiars de Lluís Maria Aragó amb la finalitat de realitzar aquesta reedició.

A la introducció, José Luis Bartolomé planteja, entre altres qüestions, què significa traduir poesia. Hi ha una difícil i complexa tasca de donar veu en una altra llengua, tot comprènent la intenció, el sentit, el sentiment i la musicalitat del text. Tot gràcies a un coneixement profund d'ambdues llengües, la tria acurada de les paraules i, al meu entendre, la convicció que el resultat serà una nova versió de l'obra original, degut a la impossibilitat d'obtenir un text bessó del primer. Cita Marià Manent com a poeta amb domini de la paraula i amb una gran capacitat d'interpretació. Va ser ell qui va donar a conèixer gran part de l'obra d'Eliot, mitjançant diversos treballs publicats a *La Publicitat* i a la *Revista de Catalunya*. En aquesta última, al núm. 79, aparegué un assaig de Manent, titulat «Darreres tendències de la poesia anglesa», l'any 1934. L'autor fa una lloança del poema *The Waste Land*, d'Eliot: «Un dels recursos més freqüents de la poesia d'Eliot és el contrast irònic entre l'heroica noblesa del passat i la sòrdida vida contemporània [...] Però el mèrit d'Eliot, reconegut fins pels crítics que no acullen pas sense reserves el seu mètode de composició, és precisament d'haver reeixit a expressar un missatge personal i a comunicar la seva emoció a desgrat de tantes al·lusions sàvies i misterioses».

A part d'Eliot, Manent també va traduir molts altres poetes de la literatura anglesa i nord-americana. El resultat van ser *Versions de l'anglès* (1938), *Poesia anglesa i nord-americana* (1955), *El gran vent i les hores* (1983). Traduccions que van servir per acostar la poesia en llengua anglesa a estudiants i poetes durant la postguer-

T. S. ELIOT

QUATRE QUARTETS

>> Portada de l'edició de *Quatre quartets* publicada el 1965 per Daedalus.
(Foto: ARXIU JOSÉ LUIS BARTOLOMÉ)

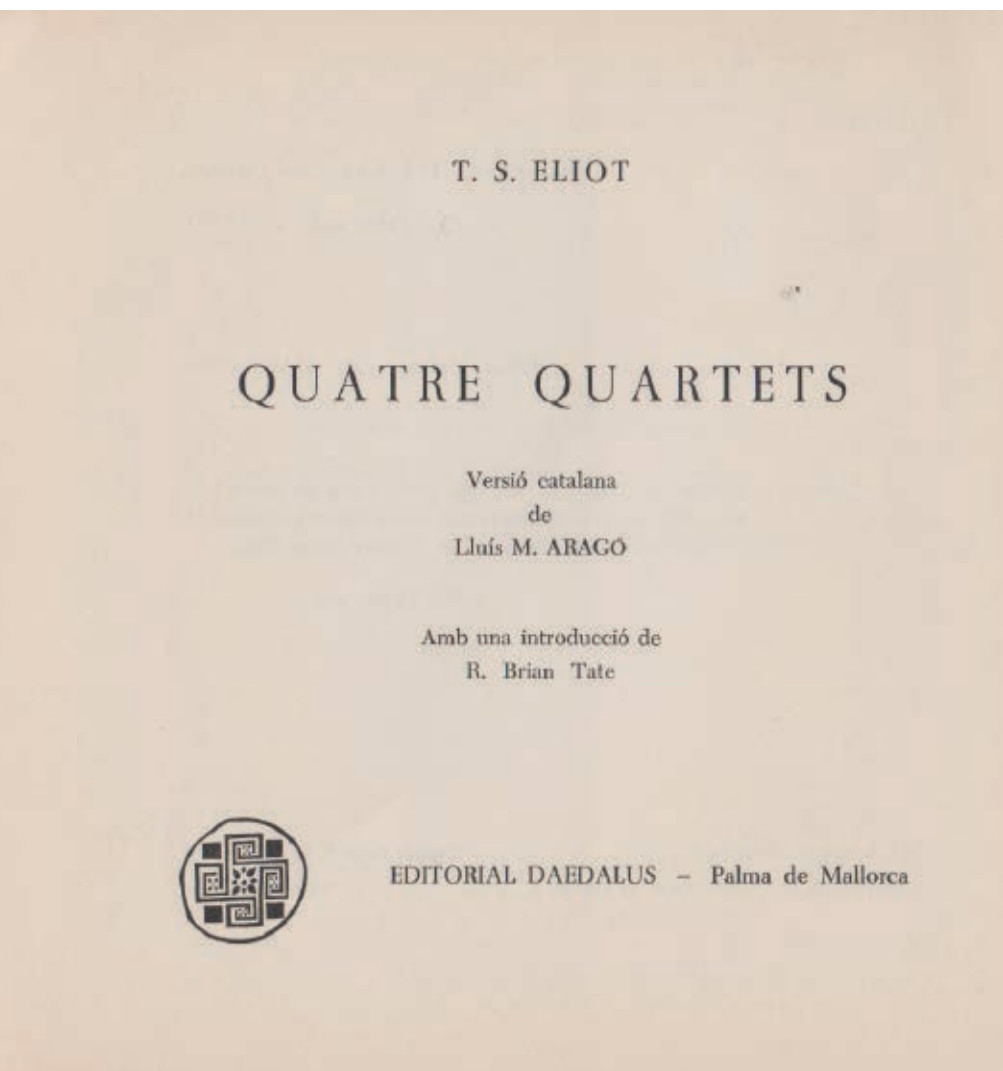
ra. És per això que, en agraïment pels consells mentre traduïa *Quatre quartets*, Aragó el cita, així com a Robert Brian Tate, que va prologar el text. Segons D. Sam Abrams, a l'article titulat «Llegiu-lo», aparegut al diari *El Punt Avui* el 16 de gener del 2015, «la influència de la poesia d'Eliot es pot notar en poetes de la talla de Narcís Comadira, Bartomeu Fiol, Pere Gimferrer, Carles Miralles, Màrius Sampere, Segimon Serrallonga, Joan Vinyoli i molts altres».

Encarar-se a la traducció dels *Four Quartets* és una decisió difícil. És entrar de ple al món del poeta, de les seves conviccions i plantejaments.

Jaime Gil de Biedma va prologar la primera traducció d'Àlex Susanna dels *Quatre quartets*, de l'any 1984 (Editorial Laertes). Pròleg que reapareix a la versió de 2010 (Viena Edicions). Gil de Biedma, referint-se a la traducció poètica, escriu: «En qual-

quier caso, traducir poemas es una práctica ni más ni menos gratuita que escribirlos, casi igual de antigua, modestamente afín. Porque traducir poemas también es un juego de invite y azar en que maestría, astuta paciencia, talento para descartarse y buena suerte intervienen a cada ocasión en proporciones cambiantes e imprevisibles».

Segons D. Sam Abrams, Ezra Pound, a la mort d'Eliot, va remarcar quatre aspectes: «la vena dantesca de l'obra d'Eliot, la falta de reconeixement literari al nivell que es mereixia, el valor de la seva amistat i el seu gran sentit de l'humor». I afegeix: «Ara podem veure perfectament el dibuix dantesco de l'obra d'Eliot, on els tres grans poemes llargs que va escriure corresponen a les tres parts de la *Commedia*: *La terra eixorca* (Infern), *Dimecres de Cendra* (Purgatori) i *Quatre quartets* (Paradís)».

>> Una pàgina de la versió catalana de Quatre quartets de Lluís M. Aragó editada per Daedalus.
(Foto: ARXIU JOSÉ LUIS BARTOLOMÉ)

Parlar d'Eliot és parlar d'un escriptor amb un gran pòsit de coneixements. Va estudiar grec, literatura anglesa, filosofia, budisme i art. Havia aprofundit en els textos bíblics, i el sentiment religiós va impregnar la seva obra poètica, sobretot a partir de l'any 1927, en què es va convertir a l'anglicanisme. Enmig del desànim havia escrit *The Waste Land*, obra dedicada a l'amic Ezra Pound. Eliot ja va plantejar la decadència cultural a Occident, mitjançant notes i referències a diversos autors i èpoques. Aquesta obra ha estat traduïda per Rosa Leve-roni, Agustí Bartra i Joan Ferraté.

A *Quatre quartets* exposa la relació de l'ésser humà amb el temps, amb el món i amb la divinitat, i té ressons de poesia, de filosofia i de mística. El temps i l'espai hi són tractats d'una manera molt personal, imatges i veus

s'entrellacen. Escriu Ricard Torrents en un estudi titulat «Poesia i traducció de poesia», aparegut a la revista *Reduccions*, núm. 81: «T. S. Eliot deia que el poeta que a vint-i-cinc anys no hagi adquirit el sentit històric suficient per saber que escriu a l'interior d'una tradició que es remunta a Homer, [...] val més que abandoni la poesia».

Es tracta de quatre poemes llargs: *Burnt Norton*, *East Coker*, *The Dry Salvages* i *Little Gidding*. Es van publicar separatament i no van aparèixer junts fins al 1943. Cada poema està dividit en cinc parts. Exposa Bartolomé: «L'argument doctrinal dels quartets és la meditació sobre l'existència en el temps i la possibilitat de transcendir-lo [...] L'esquema de cada part és reiteratiu: pas del temps i moment de l'eternitat en què el temps s'atura

(I), experiència adulta insatisfactòria (II), camí purgatiu [...] per despullar la nostra ànima de l'afecció a gaudir de les coses materials [...] (III), invocació de la intervenció divina (IV), incompatibilitat entre perfecció artística i salut espiritual».

M'he fixat en alguns fragments per mostrar com Eliot presenta i tracta el tema del pas del temps i l'experiència humana i en com Aragó els tradueix. A *Burnt Norton* (I) escriu: «Time present and time past | Are both perhaps present in time future, | And time future contained in time past». Traducció d'Aragó: «El temps present i el temps passat | són tots dos tal volta presents en temps futur | i el temps futur contingut en temps passat».

A *East Coker* (I): «In my beginning is my end. In succession | Houses rise and fall, crumble, are extended, | Are removed, destroyed, restored, or in their place / Is an open field, or a factory, or a by-pass. | [...] | And a time for living and for generation». Traducció d'Aragó: «Al meu començ la meua fi. Successivament | les cases s'aixequen i cauen, s'esmicolen, són ampliades | traslladades, destruïdes, restaurades, o en el seu lloc | hi ha un camp obert, o una fàbrica, o un camí de pas. | [...] | i un temps per viure i per engendrar».

A *The Dry Salvages* (II): «Now, we come to discover that the moments of agony | [...] are likewise permanent | With such permanence as time has. We appreciate this better | In the agony of others, [...] | People change, and smile; but the agony abides». Traducció d'Aragó: «Ara, venim a descobrir que els moments d'agonia | [...] són igualment permanents | amb la mateixa permanència que té el temps. | Nosaltres apreciem això millor | en l'agonia dels altres, [...] | La gent canvia i somriu: però l'agonia subsisteix».

A *Little Gidding* (I): «If you came this way, | Taking any route, starting from anywhere, | At any time or at any season, | It would always be the same: you would have to put off | Sense and notion. [...] | And what the dead had no speech for, when living, | They can tell you, being dead». Traducció d'Aragó: «Si veníeu per aquí, | prenent certa ruta, sortint de qual-sevol lloc, | una certa vegada o certa estació, | seria sempre el mateix: hauríeu de treure | noció i sentit.

No estem pas aquí per instruir-nos
ni per satisfer la curiositat o fer una relació.
Estem en el lloc on la pregària ha estat vàlida.
I la pregària, més que una sèrie de mots,
és l'ocupació conscient del pensament.
I allò que els morts no ens explicaren quan eren vius,
poden dir-nos-ho ara essent morts.
La comunicació dels morts és parlada amb foc
més enllà del llenguatge dels vius.

T.S. Eliot
Quatre Quartets

>> El recordatori que es va lliurar el 24 d'agost del 2016 als assistents al funeral de Narcís-Jordi Aragó, amb un dibuix d'Enric Marqués i nou versos de Quatre quartets d'Eliot. (Foto: ARXIU PEP VILA)

Encarar-se a la traducció dels *Four Quartets* és una decisió difícil. És entrar de ple al món del poeta, de les seves conviccions i plantejaments

[...] I el que els morts no explicaren, quan eren vius, | poden dir-vos-ho essent morts».

A *Little Gidding* (V): «We die with the dying: | See, they depart, and we go with them. | We are born with the dead: | See, they return, and bring us with them». Traducció d'Aragó: «Morim amb els qui agonitzen: | Mireu, se'n van, i ens en anem amb ells. | Nosaltres naixem amb els morts: | Mireu, tornen, i se'ns emporten amb ells».

Una poesia impregnada d'experiència, de records i de lectures, que l'apropa a la divinitat portadora

d'assossec i que passa per les fonts del coneixement. Referent a la traducció, Bartolomé puntualitza on rau la dificultat de transcriure de l'anglès a una llengua romànica: «Les majors dificultats [...] les trobem en la correspondència de l'extensió dels versos, la seva mètrica i el desarborament de les rimes del text original». I valora el treball de traducció d'Aragó amb aquestes paraules: «El nostre autor va assolir dos principis elementals, bàsics, [...]: va entendre l'original [...] I la capacitat expressiva d'aquest en la seva primera llengua, sigui materna o adquirida».

Hi ha dos aspectes que, al meu entendre, s'haurien pogut incloure en el treball de Pep Vila i José Luis Bartolomé. D'una banda, el pròleg de R. Brian Tate, un assaig ric en referències. Cal remarcar que R. B. Tate, hispanista i catalanista, va ser membre fundador de l'Anglo-Catalan Society, i membre de l'Institut d'Estudis Catalans. D'altra banda, he trobat a faltar l'original anglès, en forma de textos comparats anglès-català. Estudiosos, poetes i lectors segur que ho haurien agraït. Potser es considerarà si s'arriba a publicar en format imprès.

ELIOT, T. S. *Quatre quartets* [en línia]. Traducció de Lluís Maria Aragó (1965). Introducció de José Luis Bartolomé. Transcripció i revisió del text: José Luis Bartolomé i Pep Vila. Girona, octubre 2020. 45 p. (Vademècum) <<https://mariatoldra.com>>

**A Quatre quartets,
Eliot exposa
la relació de
l'ésser humà
amb el temps,
amb el món i
amb la divinitat,
i té ressons
de poesia, de
filosofia
i de mística**